

Олександра КОВАЛЕНКО

курсантка факультету підготовки
фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Науковий керівник:

Тетяна ЖЕГЛІНСЬКА

старший викладач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ДИСКУРС ЩОДО РОЗУМІННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Верховенство права є актуальним предметом наукового дискурсу, без якого не обходиться жодна програма політичних партій, широко використовується принцип верховенства права у законодавчій практиці, в рішеннях Конституційного Суду України.

Трактується верховенство права неоднозначно, що позитивно не сприяє утвердженню зазначеного у суспільній правосвідомості. Верховенство права досліджують у поєднанні з правовими явищами, як-от: правосуддям та правотворчістю. Зважаючи на численні Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів, пріоритетним визначається реформування системи органів судової влади з метою практичної реалізації принципу верховенства права, що взаємоузгоджується з очікуваннями суспільства щодо незалежного та справедливого суду. Таким чином, верховенство права є засадою справедливого правосуддя.

Статтею 8 Конституції України передбачено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [1]. Наголосимо на тому, що конкретного визначення верховенства права не закріплено в Основному Законі. До визначальних принципів верховенства права можна віднести окремі положення розділу VIII Конституції «Правосуддя», зокрема положення щодо того, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами (ст. 124), незалежність та недоторканність суддів гарантується Конституцією та законами України (ст. 126), а також у статті 129 передбачено, що суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Звернімо увагу на важливі складові елементи принципу верховенства права, які закріплені у розділі I Конституції України Загальні засади. До переліку згаданих доцільно віднести те, що Конституція України наділена найвищою юридичною силою, положення якої є нормами прямої дії, з чого слідує, що закони та інші нормативно-правові акти ухвалюються на основі

Конституції України та відповідають їй. Наступними елементами принципу верховенства права визначили такі, як-от: поділ влади на три гілки, органи законодавчої, виконавчої та судової влади виконують свої повноваження в межах Конституції України, та відповідно до законів. Водночас важливим елементом принципу верховенства права є принцип законності та конституційні положення з приводу забезпечення прав і свобод людини судами.

Позиція з приводу того, що принцип верховенства права складається з так званих «важливих елементів» визначає інтегративний або інтегральний підхід.

П. Рабінович наголошує, що «інтегральний» підхід не позбавлений певних проблемних моментів. «Адже, – пояснює автор, – за умови його застосування верховенство права як самостійний юридичний принцип начебто втрачає свій власний, самодостатній смисл, перетворюючись лише на просту сукупність «важливих елементів», конкретний перелік яких не може бути вичерпним» [2, с. 302].

Верховенства права передбачає домінування права у суспільстві. Верховенство права обумовлює його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, а саме, в закони, зміст яких відповідає ідеям соціальної справедливості, свободи та рівності.

Практика Європейського суду з прав людини засвідчує, що принцип верховенства права та права людини невіддільно пов'язані між собою. Критерієм верховенства права є забезпечення верховенства Конституції. В аспекті того, що права і свободи людини є основним елементом принципу верховенства права, значущість становить факт закріплення останніх на рівні, коли система національного та міжнародного законодавства слугує засобом забезпечення та охорони прав і свобод людини. Тому на судові органи покладається обов'язок відстоювати ідею верховенства Конституції, уникаючи застосування законів, які визнані неконституційними.

Істотним є те, що принцип верховенства права має давні витoki. Вперше термін «верховенство права» було вжито англійським публіцистом та ідеологом буржуазії Д. Гарінгтоном у 17 сторіччі.

Застосування ідеї верховенства права обумовлює функціонування наступних концепцій, як-от:

– верховенство права: кожна людина, незалежно від соціального статусу, професійного становища, релігійних чи інших переконань, рівна перед законом;

– панування права: людина притягується до відповідальності внаслідок прямого та свідомого порушення приписів законодавства, притягується у передбаченому законом порядку та в суді загальної юрисдикції;

– панування духу закону: зміст Конституції корелює з принципом верховенства права на основі загальних конституційних приписів, які визначають права людини в окремих судових справах, які попередньо були розглянуті у суді.

Визначальною відмінністю верховенства права від законності є те, що верховенство права звертає до букви закону, а не до духу, адже судові органи не мають послуговуватися будь-яким законом.

Принцип верховенства права можна осмислювати в аспекті основоположного принципу держави, під яким пропонуємо розуміти поширення права у суспільстві, в якому органи державної влади здійснюють діяльність в межах закону. Суд так само є незалежним від інших органів державної влади, до повноважень якого відповідно входить прийняття законних та справедливих рішень, пріоритет в яких надається правам та інтересам людини. Додатково принцип верховенства права породжує прояв справедливості та гуманізму, поширення демократії у державі.

Також принцип верховенства права можна тлумачити як міру уявлень людини про позитивне право, а саме про сукупність об'єктивних соціальних цінностей та потреб, необхідних для людського буття.

Узагальнюючи стверджуємо, що верховенство права визначає зв'язок права та системи правових цінностей. Фактично верховенство права уособлює правові цінності, які є правовими ідеалами відносно забезпечення прав людини, правосуддя. Більше того, принцип верховенства права повинен слугувати вказівкою на основні напрями та способи, за допомогою яких може бути удосконалений правопорядок у суспільстві та державі.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Рабінович П. М. Філософія права: проблеми та підходи. Львів: Юридичний факультет ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 332 с.

Орина КОВІНЕНКО

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ксенія КОСЯЧЕНКО

доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

(м. Дніпро, Україна),

кандидат юридичних наук

РОЛЬ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Необхідно почати з того, принцип верховенства як загально правовий принцип, що має конституційне визнання, у найбільш узагальненому варіанті передбачає зв'язаність правом, і в цій якості має універсальне системотворче